

Udtalelser af det theologiske Fakultet

om L. Helveg og A. G. Rudelbach 1846—7.

Ved L. Koch.

1.

Den 13. Okt. 1846 indsendte L. Helveg en afhandling »Om troen og Guds ord«, over hvilken han ønskede at disputere for licentiatgraden. Ved dens cirkulation i det theologiske fakultet udtalte dets medlemmer sig således :

Martensen: Forfatteren kalder denne Afhandling en exegetisk Undersøgelse, dog ledes den af en dogmatisk Interesse. Forf. finder nemlig, at man i lang Tid ikke har vidst, hvad Christendom er, fordi man har overseet Daabs-pagten og de der fremstillede Salighedsvilkaar. Skøndt denne ogsaa andenstedsfra bekjendte Anskuelse om Daabs-pagten efter Forf. egentlig ikke trænger til noget Beviis, eller rettere sagt ikke kan hjælpes ved noget theologisk Beviis (p. 7), vil han dog understøtte den exegetisk ved at eftervise, at denne Anskuelse forudsættes i det Nye Testamente. Dog skal dette Beviis ikke være uimodsigeligt, men kun godtgjøre, at den apostoliske Kirke muligviis har handlet som den nærværende. Det er vel at mærke her et Sandsynlighedsbeviis, Forf. vil levere.

Derefter følger en vidtløftig exegetisk Fremstilling, der i en trættende Bredde fremstiller det Nye Testaments Lære om Troen og Guds Ord. Jeg har i Alt dette ikke fundet Andet, end hvad man pleier at finde hos de fleste nyere Commentatorer, til hvilke Forf. ofte tager et critisk Hensyn,

uden dog, som mig synes, at levere noget Nyt, eller dog intet videre førende. Under Læsningen af disse exegetiske Diatriber har jeg ikke kunnet finde »Sandsynlighedsbeviset«, men har ideligt været fristet til at glemme, hvad der egentlig er Forf.'s Hovedhensigt og kun fundet en temmelig kjedelig Exposition af Sætninger i et bibelsk Lærebegreb.

I Slutningen gennemgaaer Forf. paa nogle faa Blade det catholske Traditionsbegreb og det evangeliske Skrift-princip, hvis formentlige Eensidighed dadles, medens Calixt roses og den nyere Theologie erklæres for at mangle alt grundigt Fundament. Forf. ender med det Resultat, at kun den er en Christen, der bliver sin Daabspagt tro.

Dette er den Anskuelse, jeg har vundet af dette i Sandhed ikke let læselige Skrift. Forf. røber vistnok et agt-værdigt Kjendskab til Skriften og en religiøs-christelig Interesse, men hans Standpunkt og hele Beviisførelse kan jeg ikke andet end betragte som uvidenskabeligt og ufrugtbart. Fremstillingen forekommer mig at savne Skarphed og den for et videnskabeligt Arbejde saa nødvendige Concentration. Den trættende Vidtløftighed synes ogsaa i denne Afhandling at være en af de mindre heldige Følger af Modersmaalets Brug.

Jeg er ikke stemt for Antagelsen, men ønsker dog nærmere at erfare mine Herrer Collegers Mening. Jeg veed ikke, om man maaskee vil finde, at det exegetiske Partie, der rigtignok er Hovedpartiet, er saa godt, at det for sig kunde qualificere til Antagelse. Men dels troer jeg, man vil finde, at dette Partie ikke i fjerneste Maade beviser, hvad Forf. vil bevise, og dels holder jeg for, at naar man opstiller saa dristige Paastande saavel mod vor Kirkes Princip som mod den hele nyere Videnskab, saa maa saadanne Paastande, for af Facultetet at kunne stemples som videnskabelige, være ordentlig motiverede; men Forf. har om disse vigtige Punkter kun givet et ligesaa løst som kort Avertissement og fremsætter sit Standpunkt som et fuldkomment berettiget. Kbh. 20 Novbr. 46.

H. N. Clausen: Det falder vistnok vanskeligt — og for mig har det ikke villet lykkes ved Manuscriptlæsningen — at fastholde en Traad i denne Afhandling og finde ved Slutningen en Thesis, som kan siges at være gennemført og begrundet. Forsaavidt som dette er en velgrundet Fordring til et videnskabeligt Arbejde, kunde en Tilbagevisning vel forsvares. Men det Taagede og svævende Ubestemte hører til den Skoles Charakter, Forf. følger, og jeg omtvivler meget, at den Grundanskuelse, hvorfra den hele Deduction gaaer ud, og hvortil den skal vende tilbage, lader sig udtrykke i klar og bestemt Ordform. Dette hindrer imidlertid ikke, at jo den egentlige Hoveddeel af Afhandlingen, den exegetiske Undersøgelse, har sit Værd; den forekommer mig, afseet fra det Afgjørende i Commentaren hist og her og fra en Bestræbelse efter at være eller synes original, saa vel behandlet med alvorlig Indgaaen paa Skriftordet og med omhyggelig Benyttelse af ældre og nyere Litteratur, at jeg maa finde mig stemt for Antagelsen. Skulde dette blive Resultatet, vilde vel Prof. Martensens Slutningsbemærkning, som jeg tiltræder, kunne motivere en almindelig Bemærkning med Hensyn til de der tilsigtede Ytringer. Kbh. 27 Dec. 1846.

Engelstoft: Jeg er aldeles enig i, hvad der er sagt om det Dunkle, Svævende og Holdningsløse i dette Arbejde, og naar jeg seer paa det Exegetiske alene, forekommer det mig, at det Bekjendtskab med nyere (og gamle) Exegeter og den Fortrolighed med Biblen, som deri vise sig, væsentlig tabe i Værd ved den løse og lette Behandling, der vederfares de fleste Problemer, og ved den Planløshed i Valg og Orden, der synes mig at være i denne exegetiske Perlekrands. Meget ofte synes Forf. mig at drive et Spil med Skriftordet, som kunde være til Prydelse og taales i en Prædiken, men i en Disputats maatte det dog være udtalt, hvad der skal bevises, og hvorledes det udbringes netop af de valgte Beviissteder. Mig behager hans saakaldte »Afsluttende Bemærkninger« meest; men ligesom de af

ham stilles paa det underordnedes Plads, saaledes ende de ogsaa tilsidst uden egentlig Beviiskraft for Hovedsagen.

Naar jeg saaledes er meget tilbøielig til at antage denne Afhandling, maa jeg endnu bemærke, at dersom endnu nogen Materie skal behandles paa Latin, maa det dog snarest være Exegesen (hvad Forf. erklærer for sin Hovedopgave), og i dette Tilfælde vilde vist ei alene Vidtløftigheden, men ogsaa Uklarheden have været mindre, hvis han havde skrevet paa Latin. Naar Kongen nylig afslog Andragendet om en philosophisk Afhandlings Udgivelse paa Dansk ([F. V.] Andersens Underbegreb), da turde man vel næppe nu anbefale en exegetisk. D. 25 Febr. 1847.

(Konsistoriums arkiv, det teologiske fakultets dekanatssager 1847).

Da afhandlingen, der er trykt i Kierkegaards »Fortættelser fra Pedersborg« II, forkastedes, er Clausen altså bleven overstemt.

2.

I Erslevs forf.-lex., supplm. meddeles det i art. A. G. Rudelbach, utvivlsomt efter hans egen opgivelse, at hans ansættelse som teologisk professor 1847 hindredes ved, at fakultetet »indgik med en remonstration til kongen for angivelig »afvigende retning«. Dette kan vel næppe forstås anderledes, end at Rudelbach skulde være beskyldt for at føre falsk lære, og det lyder højst besynderligt, at hele fakultetet skulde have rejst en sådan anklage mod den mand, der mere end nogen anden fastholdt den gamle lutherske dogmatik. — Det er heller ikke rigtigt; dels er den omhandlede skrivelse ikke stilet til kongen, men til universitetsdirektionen, dels grunder den ønsket, om at Rudelbach ikke må blive ansat, paa, at han ikke er speciel orientalist, hvorhos der udtales frygt for, at det afvisende forhold, hvori han vil stille sig til alle friere rørelser i kirken og videnskaben, vil give netop tidens opløsende bestræbelser vind i sejlene. Derved er det ikke udelukt, at den egentlige

grund har været frygt for Rudelbachs store stridbarhed; men der er ikke tale om nogen »afvigende retning«.

Til Universitetsdirektionen 8 April 1847.

Under 9de f. M. har Facultetet afgivet sin Betænkning om Consistorialraad Dr. Rudelbachs Andragende om at holde theologiske Forelæsninger i det tilstundende Semester, og under 21 næsteften har Facultetet ved at ytre sig i Anledning af Fordelingen af Prof. Scharlings Embedsforretninger under den ansøgte Fritagelse for samme i Sommerens Løb udtalt sig om det ønskelige i, at der måtte træffes Foranstaltning til snart at see den siden Prof. Hohlenbergs Død ledigstaaende Plads i Facultetet endelig besat.

Hvad her er bleven løselig berørt, skal Facultetet — i Fortsættelse af det saaledes ytrede — herved tillade sig at gjøre til Gjenstand for et bestemt Andragende, med den tilføiede Bemærkning, at Man, hvad der vil skjønnes af den følgende Motivering af samme, ikke har kunnet holde den Tanke borte, hvortil en naturlig Anledning er givet ved Dr. Rudelbachs Begjering om at holde Forelæsninger som Privatdocent, at en Ansættelse af denne Lærde i Facultetet muligen kunde være paatænkt.

Facultetet troer netop den kgl. Direction enig med sig i Erkjendelsen af, at de flere forskjellige Hensyn, som komme væsentlig i Betragtning ved Besættelse af de theologiske Læreposter ved et Universitet, faae en ganske særdeles Vægt og Betydning ved det Universitet, som er Kongerigets eneste, hvortil dets tilkommende Geistlige ville i Reglen være udelukkende henviste som Dannelsesanstalt, og hvor der med større Omhyggelighed end andensteds, hvor flere Universiteter og Faculteter kunne betragtes som udfyldende hverandre til en større Heelhed, bør være sørget for, at intet af Theologiens forskellige Hovedfag savner sin særlige Repræsentant.

Hvad angaaer det sidstanførte Moment, da er det et enkelt, for sig bestående, i sig selv afsluttet Fag,

der for Tiden savner sin Repræsentant i Facultetet, — et Fag, som har fuld Adkomst til at vente at blive overdraget — ikke til en Lærd, som, skjøndt hjemmehørende i andre Dele af Videnskaben, maatte ville overtage de fornødne Forelæsninger og Examinationer ved Benyttelse af Andres Forskninger, men til en Theolog, som igjennem en philologisk-kritisk Skole har banet sig Vei til at kunne optræde som selvstændig Fortolker og Bearbejder af det Gamle Testament i dets hele Omfang. En Besættelse af den ledige Plads i Facultetet med en Mand, der ikke kunde gjælde som Støttepunkt for denne Deel af den theologiske Videnskab, vilde være et væsentligt Tilbageskridt, og dette vilde blive saa meget mere beklageligt, jo mere der netop her staaer at indhente. Thi det fortjener vel at mærkes, og vi kunne ikke andet end derpaa lægge fortrinlig Vægt, at det Gamle Testaments videnskabelige Fortolkning og Kritik ligger indtil denne Dag som udenfor den danske Litteraturs Enemærker, at den Rigdom af Kundskab og Skarpsindighed, der i den tyske Litteratur er bleven anvendt paa denne Gren af Theologien, hidtil ikke har formaaet at fremkalde noget videnskabeligt hos os; og hertil er Hovedgrunden at søge i den uheldige Stjerne, der har hvilet over denne theologiske Lærepost, idet Man igjennem en lang Række af Aar, indtil Ansættelsen af vor nylig afdøde Collega, har meent at kunne behjælpe sig med Lærere, hvis egentlige Forstudier henhørte til ganske andre Kredse af Theologien. Vi troe, at ikke allene Facultetets Tarv — navnlig med Hensyn til Bedømmelse af academisk Dissertationer henhørende til dette Fag — men ogsaa vort Universitets og vor Litteraturs Ære fordrer, at der ikke paa ny vendes tilbage til et saadant Besættelses-System, hvor det høiere Hensyn til Videnskabens Fremme bliver sat tilside.

Men ogsaa en Betragtning af en anden Art finde vi os ved denne Leilighed forpligtede til at anbefale til den Kgl. Directions særdeles Opmærksomhed.

Facultetet erkjender tilfulde det Ønskelige i, at den christelig theologiske Videnskabelighed findes i dets Midte repræsenteret i en Forskjellighed af aandelige Retninger. Men Facultetet kan ikke undertrykke den Betænkelse og Frygt, at en Retning, der stiller sig i et exclusivt og polemisk Forhold til den friere Udvikling i Kirke og Videnskab, vil frembringe de samme Rivninger i vort Fædreland, som den vitterligt — og efter en aandelig Naturlov, som til alle Tider har gjentaget sig — har fremkaldt i Udlandet, idet den nemlig har fremkaldt reactionære Bevægelser i Retning af den modsatte Yderlighed, og paa mange Maader givet de falske protestantiske Friheds- og Emancipations-Tendentser Næring ved at give dem et Skin af Berettigelse. Det er Facultetets Overbevisning, at i disse for Kirken saa vanskelige Tider, fulde af Bestræbelser, der gaae ud paa Christendommens og Kirkens Opløsning, af Gjæringer, som Ingen kan betragte uden Bekymring, det for Kirke og Universitet Gavnlig og Heldbringende ingenlunde kan være at søge i Retninger, der kun ad Reactionens Vei ville føre tilbage, ikke blot til den gamle Tro, men til det gamle theologiske Skolesystem med alle dets forældede Formler og Bogstaver, — Retninger, der kun kunne tjene til at gyde ny Olie i Ilden, men at det alene kan være at søge i saadanne Bestræbelser, der have en levende Rod i den fremskridende historiske Udvikling af Videnskaben, og ad den indre Overbevisnings og den frie Grandsknings Vej søge at ordne Forvirringen. Facultetet finder sig saa meget mere forpligtet til at udtale dette, som der ogsaa i vort Fædrelands studerende Ungdom har viist sig ikke ganske at fattes paa Sympathier for de nedbrydende og opløsende Tendentser, paa et Gjæringsstof, som, langt fra at tilbagetrænges, vil hurtigere og stærkere slaae ud i allehaande Yderligheder, dersom den fra en academisk Lærestol skulde mødes af en Retning som den her betegnede.

Hvad vi her have fundet os opfordret til at fremføre, henstilles med fuld Tillid til den kongelige Directions

nærmere Overveielse. Det berører umiddelbart Videnskabens Interesse, som har sin nærmeste og naturlige Værges i Facultetet, og naar man ikke vil frakjende dets Stemme Competence i et Anliggende af denne Natur, vil det ventelig ogsaa indrømmes, at der behøves en modsat Stemme af ikke ringere Vægt, for at Facultetets eenstemmige Ytring og Andragende i denne Sag skulde frakjendes sin Betydning.

Det Andragende, som Facultetet hermed tillader sig at indstille til den Kgl. Directions gunstige Understøttelse, gaaer i Henhold til det ovenfor Fremsatte ud paa:

at der snarest muligt maae træffes Foranstaltning til at søge den ledige Lærerplads i det theologiske Facultet for det Gamle Testamente og dertil hørende Discipliner besat: enten ved at overdrage samme til vor nu constituerede Collega, Prof. Hermannsen, hvis Kundskab i det paagjældende Fag er erkjendt, og hvis Examination er klar og grundig — eller ved at aabne en Concurrence til Posten for yngre videnskabelige Talenter, som da ikke ville undlade at dueliggjøre sig til at kunne deeltage i den.

Konsistoriets arkiv, det theologiske fak.'s dekanatssager 1847. Et udkast skrevet af H. N. Clausen.
